

UNIwersytet
OPolski

WYDZIAŁ PRAWA I ADMINISTRACJI

ul. Katowicka 87a 45-060 Opole
tel./fax. +48 77 452 75 02
wpia@uni.opole.pl
www.prawo.uni.opole.pl

Opole, 27 stycznia 2014 r.

Dr hab. Dariusz Walencik, prof. UO
Kierownik Zakładu Prawa Konstytucyjnego i Wyznaniowego
Wydziału Prawa i Administracji
Uniwersytetu Opolskiego

**Recenzja osiągnięć i aktywności naukowej dra Pawła Sobczyka
sporządzona w postępowaniu habilitacyjnym**

**1. Życiorys naukowy Habilitanta, ocena jego dorobku dydaktycznego, organizacyjnego
i działań na rzecz upowszechniania nauki**

Paweł Sobczyk urodził się 18 maja 1974 r. w Warszawie. Po ukończeniu szkoły średniej – Liceum Ogólnokształcącego im. Narcyzy Żmichowskiej w Warszawie – podjął studia na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie na kierunku prawo kanoniczne. Ukończył je z wynikiem bardzo dobrym w 1999 r., uzyskując tytuł zawodowy magistra na podstawie pracy, pt. *Gwarancje wolności sumienia i religii w projektach oraz art. 53 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Józefa Krukowskiego. W latach 1998-2001 studiował prawo na Wydziale Prawa UKSW. Studia te ukończył z wynikiem dobrym i uzyskał drugi tytuł zawodowy magistra, broniąc pracę dyplomową, pt. *Gwarancje wolności zrzeszania się w prawie polskim*, napisaną pod kierunkiem dr. hab. Zbigniewa Cieślaka, prof. UKSW. Po odbyciu studiów doktoranckich w dniu 21 czerwca 2004 r. obronił rozprawę doktorską zatytułowaną *Zasady relacji Państwo – Kościół w nauczaniu Soboru Watykańskiego II i w postulatach Konferencji Episkopatu Polski*

dotyczących Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Rozprawa ta została napisana pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Józefa Krukowskiego, a jej recenzentami byli ks. prof. dr hab. Henryk Misztal i ks. dr hab. Józef Wroceński, prof. UKSW. Na jej podstawie Paweł Sobczyk uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

W okresie od 1 października 2000 r. do 31 sierpnia 2004 r. Habilitant pracował na stanowisku asystenta na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. W tym czasie prowadził ćwiczenia z prawa konstytucyjnego, wstępu do prawoznawstwa, historii powszechnej prawa kanonicznego, historii prawa kanonicznego w Polsce oraz historii źródeł i literatury prawa kanonicznego. Od 1 września 2004 r. pracuje zaś na stanowisku adiunkta w Katedrze Prawa Wyznaniowego i Konkordatowego na tymże wydziale. Jego działalność dydaktyczna koncentruje się wokół wykładów i ćwiczeń z prawa konstytucyjnego, wyznaniowego, konkordatowego oraz wstępu do prawoznawstwa. Ponadto Habilitant od 1 października 2006 r. jest zatrudniony jako pracownik naukowo-dydaktyczny w Wyższej Szkole Menedżerskiej w Warszawie. Zaś w latach 2004-2013 pracował dodatkowo w kilku innych szkołach wyższych: Wyższej Szkole Handlu i Prawa w Warszawie, Wyższej Szkole Zarządzania i Prawa w Warszawie, Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Nauk Społecznych w Otwocku oraz w Wyższej Szkole Cła i Logistyki w Warszawie. Prowadził w nich wykłady z prawa konstytucyjnego, konstytucyjnego systemu organów państwowych, prawa międzynarodowego publicznego, prawa ochrony własności intelektualnej oraz dotyczące następujących zagadnień: prawo do informacji i ochrony danych osobowych oraz prawo w logistyce.

Habilitant jestem opiekunem naukowym Koła Naukowego *Utriusque iuris* działającego na Wydziałach: Prawa Kanonicznego oraz Prawa i Administracji UKSW. W ramach jego działalności członkowie koła zrealizowali wiele cennych inicjatyw: organizacja i współpraca w organizacji międzynarodowych i ogólnopolskich konferencji naukowych, udział w ogólnopolskich konferencjach i zjazdach kół naukowych, wykłady otwarte, organizacja Ogólnopolskich Konkursów Prawa Kanonicznego, prezentacja wydziałów i koła na targach edukacyjnych, wizyty studyjne w sądach, Sejmie i Trybunale Konstytucyjnym. Z kolei w Wyższej Szkole Menedżerskiej w Warszawie dr Paweł Sobczyk jestem wraz z mgr. Nikodemem Muszyńskim, opiekunem Koła Naukowego Studentów Prawa. Również i to koło może się poszczycić wieloma osiągnięciami, m.in. jego członkowie

uczestniczyli w wizytach studyjnych w Centralnym Laboratorium Kryminalistycznym Policji oraz w Zakładzie Biologii Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji. Ponadto Habilitant sprawował opiekę naukową nad studentami podczas seminariów dyplomowych, co zaowocowało wypromowaniem 14 magistrów administracji, 1 magistra prawa kanonicznego, 103 licencjatów administracji oraz 25 licencjatów stosunków międzynarodowych.

Poza działalnością naukowo-dydaktyczną dr Paweł Sobczyk chętnie angażuje się w działalność organizacyjną, która służy popularyzacji nauki. Jeszcze przed obroną rozprawy doktorskiej współorganizował III Międzynarodową Konferencję *Kultura i Prawo*, która odbyła się w dniach 2-4 września 2002 r. w gmachu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto współorganizował XLVIII Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego, który odbył się w dniach 1-3 czerwca 2006 r. w Serocku i VIII Ogólnopolskie Sympozjum Prawa Wyznaniowego połączone ze Zjazdem Katedr, Zakładów i Wykładowców Prawa Wyznaniowego, które odbyło się w dniach 17-19 maja 2011 r. w Konstancinie-Jeziornie. Organizował i współorganizował także kilka innych ogólnopolskich konferencji naukowych, szczegółowo wymienionych w załączonej dokumentacji.

W ramach pracy w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie Habilitantowi powierzano wiele funkcji: pełnomocnika dziekana ds. promocji wydziału (dwie kadencje), wdrażania USOS i programu ERASMUS; przedstawiciela młodszych pracowników naukowo-dydaktycznych w Senacie UKSW (2005-2008), przewodniczącego i członka w wydziałowych komisjach do spraw sprawozdań (trzy kadencje) i rekrutacji (trzy kadencje). Od maja 2004 r. jest rzecznikiem dyscyplinarnym do spraw studentów, a od października 2012 r. członkiem Rady Programowej Uniwersytetu Otwartego UKSW.

Paweł Sobczyk jest również członkiem towarzystw naukowych: Stowarzyszenia Kanonistów Polskich oraz Polskiego Towarzystwa Prawa Konstytucyjnego. Jestem także członkiem-założycielem Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego, w którym pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej (kadencja 2008-2012), a obecnie jest członkiem zarządu. Od marca 2012 r. jest też zastępcą redaktora naczelnego wydawanego przez to Towarzystwo periodyku naukowego, pt. „Przeglądu Prawa Wyznaniowego” oraz redaktorem witryny internetowej PTWP. Ponadto w ramach działalności wymienionego powyżej Towarzystwa pozyskiwał środki na działalność badawczą, współtworzył ekspertyzy i opinie opracowywane przez PTWP na zamówienie organów władzy publicznej. Regularnie

też uczestniczy w konferencjach naukowych organizowanych przez wspomniane towarzystwa naukowe, wygłaszając referaty. Jest wreszcie ekspertem Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu i Episkopatu Polski.

Tak bogata działalność dydaktyczna, organizacyjna i społeczna nie mogła oczywiście pozostać niezauważona. Znalazło to odzwierciedlenie w przyznanych nagrodach i odznaczeniach. Habilitant został uhonorowany Nagrodą Rektora UKSW (24 maja 2006 r.) i odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (20 września 2007 r.).

Przybliżone tu informacje o przebiegu pracy zawodowej i rozwoju naukowym, dorobku dydaktycznym, działaniach na rzecz upowszechniania nauki, działalności organizacyjnej, stanowiskach pełnionych w uczelni, wyróżnieniach i odznaczeniach otrzymanych przez Habilitanta pozwalają jednoznacznie pozytywnie ocenić ten aspekt działalności kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego. Oczywiście pierwszorzędne znaczenie dla oceny kwalifikacji kandydata mają osiągnięcia w pracy naukowej, których nie mogą zastąpić osiągnięcia dydaktyczne, popularyzatorskie lub organizacyjne. Niemniej i te w przypadku dra Pawła Sobczyka zasługują na uznanie.

2. Charakterystyka i ocena dorobku naukowego

Na przedłożony do oceny dorobek naukowy dra Pawła Sobczyka składają się 52 publikacje: 6 druków zwartych, w tym 2 autorskie monografie, 33 artykuły, 4 recenzje, 9 sprawozdań. Habilitant nie wykazuje w załączonej dokumentacji żadnej publikacji złożonej do druku, co znając jego zacięcie naukowe jest raczej pewnym przeoczeniem niż oznaką tego, iż spoczął na laurach.

Najpoważniejszy pod względem naukowym rodzaj publikacji w dorobku Habilitanta stanowią opracowania książkowe. Wszystkie te publikacje napisane zostały w języku polskim. Poświęcone zaś zostały zagadnieniom z zakresu prawa konstytucyjnego, kościelnego prawa publicznego i prawa wyznaniowego.

Badania naukowe poświęcone problematyce zasad określających relacje między wspólnotą polityczną i Kościołem katolickim zaowocowały wydaniem monografii *Kościół a wspólnota polityczne*, Warszawa 2005, ss. 320, która jest rozszerzoną i zmienioną wersją

rozprawy doktorskiej. Książka przedstawia ewolucję doktryny Kościoła katolickiego na temat jego relacji do wspólnot politycznych, jaka dokonała się podczas Soboru Watykańskiego II, oraz recepcję tej doktryny w stanowisku Kościoła wobec Unii Europejskiej.

Badania poświęcone problematyce wyznaniowej przyczyniły się do opublikowania 2 prywatnych zbiorów źródeł prawa wyznaniowego: *Prawo wyznaniowe. Wybór źródeł*, oprac. P. Sobczyk, P. Sobczyk, Warszawa 2005, s. 488; *Polskie prawo wyznaniowe. Wybór źródeł*, oprac. M. Poniatowski, P. Sobczyk, Lublin 2012, s. 678. W obu opracowaniach wkład Habilitanta wynosi 50%. Stanowią one cenną pomocą dydaktyczną zarówno dla prowadzących wykłady i ćwiczenia z prawa wyznaniowego (sam z nich korzystam), jak i dla studentów oraz praktyków, przyczyniając się tym samym do popularyzacji nauki prawa wyznaniowego.

Efektom badań na temat form prawnych działania organów władzy publicznej jest książka M. Karpiuk (red.), M. Czuryk, L. Grzonka, B. Krupa, P. Sobczyk, *Akty normatywne i administracyjne*, Warszawa 2009, ss. 258. Publikacja ta – obejmująca aspekt proceduralny i materialny stanowienia aktów normatywnych i administracyjnych – zawiera charakterystykę systemu źródeł prawa Rzeczypospolitej Polskiej oraz omówienie źródeł prawa Unii Europejskiej, z uwzględnieniem zakresu ich oddziaływania na porządek prawny państw członkowskich. Wartość tej publikacji wyraża się nie tylko w aspekcie badawczo-naukowym, ale także popularyzatorskim, gdyż została ona skierowana do szerokiego grona adresatów, zwłaszcza studentów prawa i administracji. Poza współtworzeniem koncepcji tej publikacji, udział Habilitanta w jej powstaniu wyraża się w napisaniu trzech rozdziałów: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej jako akt normatywny, którego przepisy stosuje się bezpośrednio* (s. 29-44); *Ustawa jako akt parlamentu ustanowiony w szczególnej procedurze* (s. 45-63); *Kontrola zgodności przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami* (s. 109-121). Tym samym wkład dra Pawła Sobczyka w powstanie tej publikacji wynosi 27%.

Zagadnieniu finansowania kościołów i innych związków wyznaniowych poświęcona została przygotowana pod redakcją Habilitanta i dr hab. Krzysztofa Warchałowskiego, prof. UKSW (wielkość udziałów po 50%) wieloautorska monografia zatytułowana *Finansowanie kościołów i innych związków wyznaniowych* (Warszawa 2013, ss. 478). Jest to wielowątkowa publikacja, w której kompleksowo ujęto zagadnienia ogólne i historyczne

dotyczące finansowych aspektów działalności podmiotów wyznaniowych, omówiono finansowanie poszczególnych przejawów ich działalności, w tym kwestie opodatkowania instytucji wyznaniowych i osób duchownych, ubezpieczenie osób duchownych oraz regulację spraw majątkowych podmiotów wyznaniowych. Odniesiono się do zagadnień prawno-porównawczych dotyczących systemów finansowania podmiotów wyznaniowych w wybranych państwach. Zwrócono wreszcie uwagę na potrzebę zmiany niektórych zasad ich finansowania w Polsce.

Szóstą pozycją książkową przedstawioną do recenzji jest wydana drukiem rozprawa habilitacyjna, pt. *Konstytucyjna zasada konsensualnego określania stosunków między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem katolickim*, Warszawa 2013, ss. 441, na temat której szerzej w dalszej części mojej opinii.

Najliczniejszym rodzajem publikacji w dorobku dra Pawła Sobczyka są artykuły. Do oceny przedstawił 33, z czego 32 są wynikiem jego samodzielnej pracy, a tylko 1 został napisany we współautorstwie (wielkość udziału 50%). Spośród tych 33 artykułów 16 zostało opublikowanych w recenzowanych pracach zbiorowych (księgach pamiątkowych, wieloautorskich monografiach, sprawozdaniach z konferencji naukowych), a 17 w recenzowanych czasopismach o zasięgu krajowym. Habilitant publikował na łamach 12 czasopism: „Prawo Kanoniczne”, „Annales Canonici”, „Rocznik Nauk Prawnych”, „Studia Prawnicze KUL”, „Studia z Prawa Wyznaniowego”, „Przegląd Prawa Wyznaniowego”, „Kwartalnik Prawa Publicznego”, „Studia Politologiczne”, „Seminare. Poszukiwania naukowe”, „Zeszyty Prawnicze”, „Zeszyty Naukowe”, „Katecheta”, z których zaledwie 2 nie znajdują się na liście czasopism punktowanych. Czasopisma te wydawane są przez różne ośrodki naukowe, w tym tylko 2 przez macierzystą uczelnię Habilitanta. Wszystkie artykuły zostały napisane w języku polskim. Tym samym w bogatym dorobku naukowym dra Pawła Sobczyka brakuje publikacji obcojęzycznych.

Opublikowane przez Habilitanta artykuły dotyczą: prawa konstytucyjnego, w tym źródeł prawa, prawa wyznaniowego, kościelnego prawa publicznego, prawa do informacji i ochrony danych osobowych. Można wśród nich wyróżnić kilka obszarów badawczych. Pierwszy z nich stanowi zagadnienie stosunków państwo – Kościół w świetle w art. 25 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Problematyce tej zostały poświęcone następujące publikacje: *Udział przedstawiciela Episkopatu Polski w pracach*

Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego nad artykułem 25 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., [w:] Ecclesia et Status. Księga Jubileuszowa z okazji 40-lecia pracy naukowej profesora Józefa Krukowskiego, red. A. Dębiński, K. Orzeszyna, M. Sitarz, Lublin 2004, s. 859-887; Stanowisko Prymasa Polski w sprawie wartości i wolności religijnej w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, „Annales Canonici” 2007, nr 3, s. 231-244; Aksjologia Konstytucji RP w postulatach Episkopatu Polski, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 2008, nr 25, s. 159-172; Wolność sumienia i religii w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej – postulaty Kościoła katolickiego, „Prawo Kanoniczne” 2008, nr 3-4, s. 371-383.

Z kolei konstytucyjnym zasadom, poprzez które ustrojodawca określa stosunek państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych, zostały poświęcone następujące artykuły: *Konstytucyjna zasada równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych, [w:] Problemy państwa i prawa, red F. Prusak, Warszawa 2004, s. 21-35; Zagadnienia światopoglądowe i wyznaniowe w Preambule do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., [w:] Problemy prawnicze 2, red. F. Prusak, Warszawa 2005, s. 5-14; Kilka uwag o bezstronności władz publicznych na kanwie wniosku o usunięcie krzyża z sali posiedzeń Sejmu, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2012, t. 15, s. 137-155.*

Część doktryny prawa konstytucyjnego i wyznaniowego podnosi, że rozwiązania prawne przyjęte w aktualnie obowiązującej Konstytucji w zakresie relacji państwo – Kościół wzorowane są na koncepcji wypracowanej przez Kościół katolicki podczas Soboru Watykańskiego II. Prowadzone w tym aspekcie przez Habilitanta badania, których głównym osiągnięciem jest monografia *Kościół a wspólnoty polityczne* potwierdzają co do zasady tę tezę. Niemniej stoi on na stanowisku – z którym osobiście się zgadzam – iż polski ustrojodawca nie tylko zaczerpnął w koncepcji *Vaticanum II*, ale w oparciu o współczesny konstytucjonalizm i bogate doświadczenia w zakresie spraw wyznaniowych stworzył własny, oryginalny model stosunków państwo – Kościół. W tym zakresie dr Paweł Sobczyk opublikował, oprócz wspomnianej wcześniej monografii, następujące prace: *Autonomia i zadania wiernych świeckich jako element autonomii Kościoła w stosunku do wspólnoty politycznej. Kilka uwag w świetle nauki Soboru Watykańskiego II na temat relacji Państwo – Kościół, [w:] Semel Deo dedicatum non est ad usum humanos ulterius transferendum. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. dr hab. Julianowi Kałowskiemu MIC z okazji*

siedemdziesiątej rocznicy urodzin, red. J. Wroceński, B. Szewczul, A. Orczykowski, Warszawa 2004, s. 169-185; *Katolicka koncepcja państwa wyznaniowego*, [w:] *Państwo wyznaniowe. Doktryna, prawo i praktyka*, red. J. Szymanek, Warszawa 2011, s. 106-121. Zwłaszcza ta ostatnia publikacja zasługuje na uznanie.

Drugi obszar prowadzonych przez Habilitanta badań naukowych stanowi problematyka wolności sumienia i religii, czego efektem są następujące opracowania naukowe: *Wolność religijna w działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] *Prawo wyznaniowe w Polsce (1989-2009). Analizy – dyskusje – postulaty*, red. D. Walencik, Katowice–Bielsko-Biała 2009, s. 67-80; *Wliczanie rocznych ocen z religii do średniej ocen w kontekście wolności religijnej w wymiarze indywidualnym i wspólnotowym*, [w:] *Bilateralizm w stosunkach państwowo-kościelnych*, red. M. Bielecki, Lublin 2011, s. 195-210; *Wolność religijna a nauczanie w szkole*, „Prawo Kanoniczne” 2008, nr 1-2, s. 211-227; *Kształtowanie pozycji prawej religii jako przedmiotu w edukacji publicznej*, „Katecheta” 2013, nr 5, s. 4-14.

Odrębny – wieloaspektowy – obszar zainteresowań naukowych dra Pawła Sobczyka stanowi problematyka źródeł prawa. Efekty tych badań zostały opublikowane przede wszystkim w przywołanej już w czasie omawiania publikacji książkowych wieloautorskiej monografii pt. *Akty normatywne i administracyjne*. Tematyki tej dotyczą także następujące artykuły: *Problem kognicji Trybunału Konstytucyjnego w zakresie badania zgodności ustawy o zmianie Konstytucji z Konstytucją RP*, „Studia Prawnicze KUL” 2008, t. 1, s. 49-66; *Propozycje zmian Konstytucji RP z 2.4.1997 r. w projektach ustaw o zmianie Konstytucji*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2008, nr 1-2, s. 157-173; *Sejm i Senat w sytuacji członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, „Zeszyty Naukowe” 2010, nr 1, s. 71-84; *Aplikacja norm Unii Europejskiej w polskim prawie wyznaniowym. Wybrane problemy*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2011, t. 21, nr 1, s. 97-112; *Opinia prawna dotycząca konsekwencji wejścia w życie Traktatu z Lizbony dla polskiego prawa wyznaniowego*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2011, t. 3, s. 211-250 (współautor P. Stanisławski); *Proceduralna niekonstytucyjność nowelizacji ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, „Studia Politologiczne” 2012, t. 23, s. 235-246.

W artykułach: *Ograniczenia praw podmiotów ze względu na przetwarzanie danych osobowych dotyczących przekonań religijnych i przynależności wyznaniowej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2010, t. 13, s. 143-159 oraz *Uchylenie zakazu przetwarzania wrażliwych danych osobowych w odniesieniu do kościołów i innych związków wyznaniowych jako przykład realizacji konstytucyjnej zasady autonomii i niezależności*, [w:] *Prawo państwowe a prawo wewnętrzne związków wyznaniowych. Pamiętnik VII Zjazdu Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego, Gniezno 11-12 IX 2010*, red. K. Krasowski, M. Materniak-Pawłowska, M. Stanulewicz, Poznań 2010, s. 181-190. Habilitant podjął trudny teoretycznie i praktycznie oraz kontrowersyjny – co mogę potwierdzić osobiście, ponieważ również nim się zajmowałem – problem realizacji zasady autonomii związków wyznaniowych i tworzonego przez nie prawa w obszarze ochrony danych osobowych podmiotów, których dane są przetwarzane przez instytucje wyznaniowe. Ponadto w tej kwestii dr Paweł Sobczyk opublikował artykuł, pt. *Ochrona danych osobowych jako element prawa do prywatności*, „Zeszyty Prawnicze” [Wydziału Prawa i Administracji UKSW] 2009, nr 9.1, s. 300-318.

Kolejny obszar zainteresowań naukowych Habilitanta dotyczy praw człowieka i statusu jednostki w państwie. Zaowocował on następującymi publikacjami: *Małżeństwo i rodzina w orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego. Art. 18, 48 i 71*, [w:] *Matrimonium spes mundi. Małżeństwo i rodzina w prawie kanonicznym, polskim i międzynarodowym. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. Ryszardowi Sztychmillerowi*, red. T. Płoski, J. Krzywkowska, Olsztyn 2008, s. 381-393; *Równouprawnienie kobiety i mężczyzny w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku. Kilka uwag syntetyzujących*, [w:] *Finis legis Christus. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Wojciechowi Góralskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin*, Tom 2, red. J. Wroceński, J. Krajczyński, Warszawa 2009, s. 1277-1290; *Władza publiczna a jednostka w Konstytucji RP. Poszanowanie, ochrona i opieka jako obowiązki władzy publicznej*, [w:] *Prawne aspekty działania administracji publicznej*, red. M. Czuryk, M. Karpiuk, Warszawa 2010, s. 19-33; *Jawność życia publicznego: źródło, wartość czy idea prawa dostępu do informacji publicznej*, [w:] *Ars boni et aequi. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu z okazji osiemdziesiątej rocznicy urodzin*, red. J. Wroceński, H. Pietrzak, Warszawa 2010, s. 873-892.

Na oceniany dorobek naukowy składają się także recenzje znaczących publikacji z zakresu prawa konstytucyjnego i wyznaniowego: *Nota: Piotr Stanisz, Porozumienia w sprawie regulacji stosunków między państwem i niekatolickimi związkami wyznaniowymi we włoskim porządku prawnym, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007, s. 314, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 6, s. 275-278; Recenzja: Paweł Borecki, Geneza modelu stosunków państwo – Kościół w Konstytucji RP, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2008, s. 412, „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 3, s. 241-249; Recenzja: Tomasz Włodek, Instytucja rozwiązania parlamentu w polskim prawie konstytucyjnym, Warszawa 2009, ss. 272, „Roczniki Nauk Prawnych” 2010, t. 20, nr 2, s. 290-296; Recenzja M. Olszówka, Ustawy wyznaniowe. Art. 25 ust. 5 Konstytucji RP – próba interpretacji, Warszawa 2010, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2011, t. 3, s. 279-286.*

Udział Habilitanta w kilkudziesięciu międzynarodowych i ogólnopolskich konferencjach naukowych przejawiał się nie tylko w wygłoszeniu referatów i udziale w dyskusjach, co wykazuje załączona dokumentacja, ale również publikacją 9 sprawozdań z tychże zjazdów naukowych.

Po zapoznaniu się z tymi publikacjami stwierdzam, że dr Paweł Sobczyk wykazuje się istotną aktywnością naukową w rozumieniu art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.). Decyduje o tym nie tylko ilość i objętość opracowań składających się na jego dorobek naukowy, miejsce ich publikacji, zastosowane metody badawcze, ale przede wszystkim wysoka wartość merytoryczna. Habilitant podejmuje tematy aktualne, trudne, wywołujące kontrowersje i ożywione dyskusje. Wybór tematyki wskazuje tym samym na ambicje badawcze Habilitanta. Ważnym elementem jego warsztatu badawczego jest dążenie do maksymalnego wykorzystania dostępnych źródeł i literatury przedmiotu. Zapewnia to drowi Pawłowi Sobczykowi wieloaspektowe spojrzenie, zachowanie obiektywizmu i solidne dokumentowanie stawianych tez czy ocen. Uzupełnia te cechy sumienność, dociekliwość, a także przekonująca argumentacja formułowanych wniosków. Dorobek ten świadczy, że Habilitant uzyskał już w środowisku naukowym, zwłaszcza wśród znawców prawa konstytucyjnego i wyznaniowego autorytet specjalisty.

3. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Celem recenzowanej rozprawy habilitacyjnej, zgodnie z nadanym jej tytułem, była analiza treści sformułowanej w art. 25 ust. 4 Konstytucji RP zasady konsensualnego określania stosunków między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem katolickim. Tak określony cel rozprawy jest precyzyjny, zrozumiały i trafny. W dysertacji podjęto próbę całościowego ujęcia określonej problematyki z uwzględnieniem kontekstu aksjologicznego, historycznego oraz prawnego – w tym ustrojowego i międzynarodowego, co nadało jej charakter pracy interdyscyplinarnej. Podejmuje ona zatem zagadnienia, które do tej pory nie doczekały się kompleksowego omówienia w literaturze prawniczej. Uczynienie ich przedmiotem rozprawy habilitacyjnej należy więc uznać za w pełni uzasadnione.

O wartości recenzowanej rozprawy decyduje oparcie prowadzonych w niej analiz na bogatej bazie źródłowej. Zasluguje ona na pozytywną ocenę, ponieważ Autor uwzględnił wszystkie niezbędne źródła, a także szeroki zestaw literatury dotyczącej poszczególnych aspektów dysertacji. Habilitant wykonał solidną pracę, o czym świadczy pokaźna bibliografia, której wykaz liczy 60 stron (s. 367-426). Na podkreślenie zasługuje wykorzystanie materiałów archiwalnych: projektów konstytucji, stenogramów z posiedzeń Zgromadzenia Narodowego, „Biuletynów” Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego, różnego rodzaju pism, dokumentów i opinii przedstawicieli władz publicznych oraz stanowisk kościołów i innych związków wyznaniowych na temat projektów konstytucji. Dowodzi to ogromnej pracowitości Habilitanta i jego znakomitej orientacji w źródłach i literaturze przedmiotu.

W tym zakresie zgłaszam jedynie drobne uwagi. I tak, fakt uregulowania szczegółowego trybu działania Komisji Regulacyjnej do Spraw Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w zarządzeniu Ministra-Szefa Urzędu Rady Ministrów, a Komisji Regulacyjnej do Spraw Gmin Wyznaniowych Żydowskich w zarządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji nie koniecznie przesądza o tym, że są to akty prawa wewnętrznego. Rzeczywiście stosownie do art. 93 Konstytucji RP z 1997 r. zarządzenia prezesa Rady Ministrów i ministrów są aktami o charakterze wewnętrznym i obowiązują tylko jednostki organizacyjnie podległe organowi wydającemu te akty. Ponadto mogą być wydawane tylko na podstawie ustawy i nie mogą stanowić podstawy decyzji wobec

obywateli, osób prawnych oraz innych podmiotów. Niemniej w przypadku zarządzeń wydanych przed dniem wejścia w życie Konstytucji, tj. przed 17 października 1997 r., zastosowanie ma przepis przejściowy art. 241 ust. 6 Konstytucji, który zobowiązuje Radę Ministrów do ustalenia w okresie 2 lat od dnia wejścia w życie Konstytucji, które z uchwał Rady Ministrów oraz zarządzeń ministrów lub innych organów administracji rządowej, podjęte lub wydane przed dniem wejścia w życie Konstytucji, wymagają, stosownie do warunków określonych w art. 87 ust. 1 i art. 92 Konstytucji, zastąpienia ich przez rozporządzenia wydane na podstawie upoważnienia ustawy, której projekt w odpowiednim czasie Rada Ministrów ma przedstawić Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis ten zawiera delegację konstytucyjną dla Rady Ministrów oraz ustawodawcy zwykłego do przygotowania i uchwalenia właściwej ustawy. W oparciu o wskazaną delegację wydana została ustawa z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 120, poz. 1268). W myśl art. 76 tej ustawy akty normatywne wydane na podstawie ustaw o stosunku państwa do kościołów i związków wyznaniowych, w tym także wskazane powyżej zarządzenia w sprawie szczegółowego trybu postępowań regulacyjnych, zachowują moc do czasu zawarcia przez Radę Ministrów umów z przedstawicielami tych kościołów i związków wyznaniowych oraz uchwalenia ustaw na ich podstawie w trybie art. 25 Konstytucji. Ze względu na fakt, iż od momentu wejścia w życia wskazanej ustawy nie uchwalono żadnej ustawy na podstawie umów zawartych przez Radę Ministrów z właściwymi przedstawicielami związków wyznaniowych, która zawierałaby zobowiązanie do wydania aktu wykonawczego regulującego problematykę uregulowaną we wspomnianych zarządzeniach, obowiązują one nadal, pozostając, jak się wydaje, w zgodzie z postanowieniami Konstytucji i stanowią podstawę wydawanych przez komisje regulacyjne rozstrzygnięć. Tym samym trudno uznać je za akty prawa wewnętrznego. Ponadto nie mogą się zgodzić z twierdzeniem Habilitanta, że brak wydania w języku polskim Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich (s. 373). Otóż takie wydanie jest – *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, tłum. L. Adamowicz i M. Dyjakowska, Lublin 2002. Z kolei rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 1 lipca 2004 r. (s. 391) z pewnością nie jest dokumentem Kościoła katolickiego! Wreszcie dział – Dokumenty Kościoła katolickiego (s. 388-391) należało odpowiednio uporządkować, różny

bowiem jest ich charakter i moc wiążąca. Czym innym jest przemówienie papieskie a czym innym encyklika, bądź adhortacja. Czym innym dokument soborowy a czym innym komunikat z posiedzenia Konferencji Episkopatu Polski. Poza tym nauczanie papieskie oraz dokument Magisterium Kościoła w oryginale (tekst typiczny) publikowane są w oficjalnych publikatorach Stolicy Apostolskiej, głównie w „Acta Apostolicae Sedis” i „L’Osservatore Romano”, a dopiero później tłumaczone na poszczególne języki, w tym język polski. I tej zasady należało konsekwentnie się trzymać. Zaś Habilitant raz ją stosuje a innym razem podaje tylko polskie tłumaczenie.

Sformułowany problem badawczy uzasadnił przyjęcie struktury pracy, którą Autor objaśnił we *Wstępie* (s. 23-25). Recenzowana rozprawa składa się więc – oprócz wstępu i zakończenia – z pięciu rozdziałów merytorycznych. Na uwagę zasługuje fakt, iż każdy rozdział pracy rozpoczynają uwagi wstępne, będące wprowadzeniem w jego treść. Kończą zaś zwięzłe wnioski, zawierające podstawowe tezy i postulaty w nim zawarte.

Analizy zamieszczone w rozdziale pierwszym (s. 27-106) recenzowanej dysertacji koncentrują się na przebiegu prac konstytucyjnych w latach 1989-1997, które zdeterminowały sposób sformułowania treści art. 25 ust. 4 obowiązującej Konstytucji RP. Geneza zasady konsensualnego określania stosunków między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem katolickim została odtworzona przede wszystkim na podstawie materiałów archiwalnych oraz wypowiedzi przedstawicieli związków wyznaniowych, zwłaszcza zaangażowanych w prace Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego.

W rozdziale drugim (s. 107-171) omówiono kontekst aksjologiczno-ustrojowy zasady konsensualnego określania stosunków między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem katolickim. Stanowią go pozostałe zasady sformułowane w art. 25 Konstytucji RP: równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych (ust. 1), poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie (ust. 3) oraz współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego (ust. 3 *in fine*). Pewnym mankamentem tego rozdziału jest zbyt powierzchowne uzasadnienie wyłączenia z tego kontekstu zasady bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych (s. 110-111). Przecież zasada bezstronności wyklucza stanowienie regulacji prawnych, które w istotny sposób różnicują sytuację prawną związków wyznaniowych. Istotnie różnicując sytuację prawną poszczególnych wspólnot religijnych

ustawodawca może dokonywać w ten sposób ich oceny, sprzyjać ich rozwojowi, bądź utrudniać ich działalność. Uważam też, że słowo „bezpośredni” w tytule tego rozdziału jest zbędne.

Rozdział trzeci (s. 173-213) recenzowanej dysertacji został poświęcony problematyce zakresu podmiotowego art. 25 ust. 4 Konstytucji RP. Wskazano w nim podstawowe instytucje państwowe zaangażowane w kształtowanie konsensualnych stosunków z Kościołem katolickim oraz Stolicę Apostolską, działającą na arenie międzynarodowej w imieniu tego Kościoła.

Z podmiotowością publicznoprawną Stolicy Apostolskiej na arenie międzynarodowej wiąże się uprawnienie do zawierania umów międzynarodowych, które zostało uznane przez polskiego ustrojodawcę za pierwszą – podstawową formę kształtowania stosunków z Kościołem katolickim. Dlatego też w czwartym rozdziale (s. 215-314) dokonano analizy przepisów konkordatu między Rzeczpospolitą Polską i Stolicą Apostolską podpisanego 28 lipca 1993 r., zwłaszcza art. 27 i klauzul odsyłających do przyszłych porozumień między Układającymi się Stronami. W rozważaniach odniesiono się także do przebiegu procedury ratyfikacji tej umowy międzynarodowej w polskim parlamencie.

Rozdział piąty (s. 315-359) rozprawy dotyczy drugiej – obok umowy międzynarodowej – formy określania stosunków między państwem polskim a Kościołem katolickim, jaką są ustawy. Wskazano w nim na znaczenie odesłań zawartych w tekście Konstytucji do aktów prawnych rangi podkonstytucyjnej oraz wyjątkowego zastosowania liczby mnogiej: „ustawy”. W dalszych analizach uwzględniono też problematykę poprzedzania ustaw, o których mowa w art. 25 ust. 4 Konstytucji RP, uzgodnieniami (porozumieniami, umowami). Umowy tego typu przesądzają bowiem o konsensualnym charakterze określania stosunków państwo – Kościół katolicki w formie ustaw. Zwrócono uwagę na wątpliwości interpretacyjne przepisu art. 25 ust. 4 Konstytucji w kontekście sformułowania przepisu art. 25 ust. 5 i niejednorodnej praktyki władz Rzeczypospolitej Polskiej w tym zakresie.

Powyższa charakterystyka układu pracy dowodzi, iż jej struktura jest logiczna, przejrzysta i dobrze służy realizacji zamysłu naukowego leżącego u jej podstaw. Proporcje między poszczególnymi elementami wywodu są poprawne. Habilitant postawił sobie za cel rozwiązanie określonego problemu naukowego i cel ten satysfakcjonująco osiągnął. Wywód

tworzący recenzowaną dysertację jest świadectwem dążenia Autora do obiektywnego przedstawienia przedmiotu badań. Wyrażone w nim sądy są umiarkowane i należyście udokumentowane. Praca dra Pawła Sobczyka stanowi swoiste kompendium wiedzy o konstytucyjnej zasadzie konsensualnego określania stosunków między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem katolickim. Dotąd nie opracowano tego zagadnienia w sposób kompleksowy i monograficzny. Recenzowana rozprawa habilitacyjna ponadto charakteryzuje się wysokim poziomem pod względem formy opracowania (układ, styl i co najważniejsze konsekwencja). Na podkreślenie zasługuje również język dysertacji, który jest równocześnie klarowny i należyście specjalistyczny. Wreszcie w pełni zgadzam się z wnioskami w niej zawartymi.

W recenzowanej pracy wykorzystano przede wszystkim metodę dogmatyczno-prawną oraz teoretyczno-prawną. Pomocniczo – zwłaszcza w rozdziale pierwszym – metodę historyczno-prawną, natomiast w analizach dotyczących podmiotowości Kościoła katolickiego i Stolicy Apostolskiej oraz poświęconych umowie międzynarodowej (częściowo rozdziały trzeci i czwarty) zastosowano metodę prawno-porównawczą. Tak określone metody badawcze: główna i pomocnicze są odpowiednie dla tej rozprawy. Zapewniają one wysoką jakość i wiarygodność uzyskanych wyników. Tym samym recenzowana rozprawa habilitacyjna stanowi osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki i jest dowodem znacznego wkładu dra Pawła Sobczyka w rozwój prawa konstytucyjnego i wyznaniowego. Zawiera ona sformułowanie, analizę i rozwiązanie od lat sygnalizowanego w literaturze przedmiotu istotnego problemu naukowego, który przekłada się na praktykę regulacji stosunków państwa polskiego z Kościołem katolickim. Zaproponowane przez Habilitanta rozwiązanie winno znaleźć zastosowanie, chociażby w trwających pracach nad przekształceniem Funduszu Kościelnego w dobrowolny odpis podatkowy.

Konkluzja

Habilitant wykazuje dużą aktywność naukową potwierdzoną licznymi opublikowanymi pracami. Są to prace oryginalne i odpowiadają kierunkowi jego zainteresowań naukowych. Stanowią one znaczny wkład ich Autora w rozwój nauki prawa,

UNIwersytet
Opolski

WYDZIAŁ PRAWA I ADMINISTRACJI

ul. Katowicka 87a 45-060 Opole
tel./fax. +48 77 452 75 02
wpia@uni.opole.pl
www.prawo.uni.opole.pl

zwłaszcza prawa konstytucyjnego i prawa wyznaniowego. Zarówno rozprawa habilitacyjna, jak i dorobek naukowy świadczy o posiadaniu przez dra Pawła Sobczyka kwalifikacji do samodzielnej pracy naukowo-badawczej. Posiada on także spore doświadczenie dydaktyczne oraz solidne osiągnięcia organizacyjne i popularyzatorskie. Tym samym jednoznacznie stwierdzam, że w świetle obowiązującej ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki dr Paweł Sobczyk spełnia warunki do uzyskania awansu naukowego, czyli uzyskania stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa.

Dariusz Walenik